

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud: **KATRINEBJERGPARKENS VUGGESTUE**

Dato: **1. JULI 2020**

Den styrkede pædagogiske læreplan

Indledning

Alle dagtilbud i Danmark skal udarbejde en skriftlig pædagogisk læreplan med afsæt i bestemmelserne i dagtilbudsloven. Denne skabelon til den styrkede pædagogiske læreplan er udarbejdet i en arbejdsgruppe bestående af dagtilbudsledere, BUPL, FOA, De selvejende dagtilbud, områdechefer og forvaltningen.

Skabelonen er en hjælp til at indfri de krav, der i lovgivningen stilles til den skriftlige pædagogiske læreplan, og er det redskab, som dagtilbuddene i Aarhus Kommune skal bruge til at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Det er afgørende, at den styrkede pædagogiske læreplan udarbejdes i og tilpasses en lokal kontekst, så den bliver rammen for al pædagogisk arbejde i dagtilbuddet og et pædagogisk redskab, der understøtter det pædagogiske personales og ledelsens arbejde med at skabe gode pædagogiske læringsmiljøer for børnene. Læreplanen skal samtidig være med til at understøtte sammenhængen i tilbuddene til børnene, de unge og deres familier i lokaldistrikterne.

Temaerne i skabelonen er beskrevet ud fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Det pædagogiske grundlag tager afsæt i dagtilbudslovens formuleringer og vores lokale børne- og ungepolitik, 0-18-årsperspektivet, strategier mv.

Oktober 2018

Ministeriets intention med den pædagogiske læreplan er, at:

”... dagtilbuddets pædagogiske læreplan med udgangspunkt i de centrale elementer fra det pædagogiske grundlag og med udgangspunkt i de pædagogiske mål og indholdsbeskrivelser af læreplanstemaerne skal fungere som et pædagogisk redskab, der via korte relevante pædagogiske overvejelser, refleksioner og eksempler skal skabe en klar fælles retning for det pædagogiske arbejde, der foregår i dagtilbuddet, herunder sikre at den intenderede pædagogik er til stede hele dagen og i alle aktiviteter, rutiner med børnene m.v.”.

Ministeriets samlede beskrivelse af rammer for den pædagogiske læreplan er beskrevet i: **”Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold”**, der kan findes på:

www.emu.dk/omraade/dagtilbud under overskriften ”Den styrkede pædagogiske læreplan”.

Udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Inden den pædagogiske læreplan udarbejdes, skal der lokalt i dagtilbuddet tilrettelægges en proces for, hvordan den udarbejdes, hvem der inddrages hvornår, hvordan der arbejdes med den og overvejelser om, hvordan arbejdet med den evalueres. Til at understøtte den proces har Børn og Unge udarbejdet en procesvejledning, der kan bruges som ramme for arbejdet.

Selve skabelonen til udarbejdelsen af den styrkede pædagogiske læreplan er bygget op, så der for hvert tema er en rammesættende tekst fra det fælles pædagogiske grundlag for dagtilbud i Aarhus Kommune. Herefter følger et skrivefelt med en vejledning til, hvad der skal være fokus på og forslag til tre refleksionsspørgsmål, der kan bruges som afsæt for drøftelser, dagtilbuddets beskrivelse af temaet og systematisk refleksion og evaluering.

Indholdet er:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg og børnefællesskaber
4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen
5. Læring og de seks læreplanstemaer
6. Børnemiljø
7. Børn i udsatte positioner
8. Forældresamarbejde
9. Inddragelse af lokalsamfundet
10. Sammenhæng med børnehaveklassen
11. Ledelse

12. Pædagogisk personale
13. Dokumentations- og refleksionspraksis
14. Evaluering

1. Børnesyn

Det at være barn har en værdi i sig selv, og i børnelivet skal der være plads, tid og ro til at være barn. Udgangspunktet er, at alle børn trives og udvikler sig, når de har passende udfordringer, ser mening og oplever anerkendelse og social samhørighed i forpligtende, rummelige og givende fællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan det grundlæggende børnesyn kommer til udtryk hos os.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan understøtter vi organisatorisk, at børnene i vores dagtilbud oplever nærhed, omsorg og anerkendende relationer?
- Hvordan understøtter vi, at alle børn oplever social samhørighed?
- Hvordan arbejder vi for, at vores børnesyn altid er afsæt for vores praksis?
- ...

Vi har gennem mange år arbejdet både overordnet og i praksis med netop nærhed, omsorg og anerkendende relationer. Alle i huset arbejder ud fra en fælles ramme om at skabe sunde og trygge tilknytningsmønstre hos vores vuggestuebørn. Vi er optaget af kvaliteten af det samspil vi som personale har med barnet, er forankret i et anerkendende og positivt livssyn. Barnet skal opleve, at vi synes det er dejligt (elskeligt) og det er dejligt at være sammen med. Vi er her optaget af hvad barnet gør. Helt konkret gøres det ved, at vi følger og juster os i forhold til barnets initiativer. Vi har en fælles opmærksomhed med barnet om noget eller nogen eller barnet selv. Vi styrker barnets oplevelse af at være betydningsfuld, både i relation til sig selv og i relationen til andre gennem bekræftelse, anerkendelse og guidning. Vi skaber rum/miljø som understøtter dette. Skaber rum ved at dele børnene op i mindre grupper hvor der er tid, ro og nærvær, hvor der bliver skabt nogle gode stunder for leg, fordybelse og samspil. Det er det, der er det vigtigste for barnets trivsel og udvikling.

Ingen kan lide at få skældud, hverken dig, mig eller børnene. Derfor arbejder vi med at have en kultur, hvor der er plads til fejl og plads til at være nysgerrig. Hvor anvisninger er det fremtrædende i vores dagligdag.

Praktiske eksempler kommer til udtryk i afsnittet om læreplanstemaerne

2. Dannelse og børneperspektiv

Børn skal føle sig set og forstået og opleve at have en demokratisk stemme. Børn skal være aktive medskabere af deres egen læring og udvikling inden for rammer, som de voksne har ansvaret for. Der

skal lyttes til børnenes oplevelse af, hvordan det er at være i dagtilbud. Hvordan er deres oplevelse af, om de mestrer, kan finde mening og hører til? Børns oplevelse af indflydelse er en tidlig del af deres dannelsesproces og af udviklingen af demokratisk forståelse.

Beskrivelse af, hvordan vi sikrer børnenes ret til medbestemmelse og understøtter deres tiltagende mestring af eget liv.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad forstår vi ved børnenes eget perspektiv og deres ret til medbestemmelse?
- Hvordan arbejder vi konkret med at få børnenes stemme frem?
- Hvordan får vi konkret anvendt børnenes perspektiver i vores pædagogiske læringsmiljøer?
- ...

Dannelse bygger på at man kan sætte sig i andre menneskers sted- kan leve sig ind i -tænke sig ind i hvordan andre mennesker tænker- føler-stille spørgsmål- være kritisk-være opmærksom og kunne være tålmodig- turde tænke sig om. Empati. Vuggestuebørns hjerner er ikke modnet nok til at kunne sætte sig ud over sig selv. Al læring og erfaringsdannelse er som udgangspunkt interaktive processer, hvor barnet lærer gennem den voksnes måde at agere på og måden det er sammen med barnet på. Vi er opmærksomme på, hvordan vi regulerer barnets behov. Når vi er sammen med et barn, skal der være en varm følelsesmæssig relation, hvor den følelsesmæssige stemning er rar og tryk. Når barnet oplever, at livet gør ondt, er det meget væsentligt at barnet bliver taget alvorligt og bliver forstået, trøstet og hjulpet videre når de er klar til det. At vi har rum for at pjatte og have det sjovt, fordi vi ved at alt det ovenstående fremmer en tryk og sikker tilknytning, som er vigtig for barnets trivsel. Når vi følger barnets handlinger og følelser og tillægger den en konstruktiv mening, støtter vi barnets udvikling af kerne-selv (Stern). Barnet oplever, at det kan påvirke og have indflydelse på situationen. Det betyder, at barnet får en fornemmelse af at have en vilje og har mulighed for at handle aktivt. Barnet oplever sig selv som et fysisk afgrænset selv og andre, et andet fysisk selv. Det er den måde hvorpå barnet udvikler deres selvfølelse og selvtillid.

Barnet viser følelser gennem mimik, lyde/sprog og kropssprog og her afstemmer personalet (voksne) sig affektivt med barnets følelser, ved at berolige gennem afstemte toner/sprog, berøring som er synkroniseret efter intensiteten af barnets udtryk. Den affektive afstemning vil udvikle barnets fornemmelser af at mennesker kan dele følelser, oplevelser og hensigter og på den måde udvikle intersubjektiviteten. Det er på den måde barnet udvikler deres empati. Barnet oplever, at det kan påvirke og have indflydelse på situationen. Det betyder, at barnet får en fornemmelse af at have en vilje og har mulighed for at handle aktivt.

Vi er også opmærksomme på, kun at spørge barnet, hvis de har et reelt valg.

3. Leg og børnefællesskaber

Fællesskaber udgøres af dem vi er, og det vi laver sammen. Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn.

Børns leg er grundlæggende for deres sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg betyder både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og eventuelt understøttes af de voksne omkring børnene.

Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balancen mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Beskrivelse af den pædagogiske praksis, som understøtter udvikling af både børnefællesskaber og det sociale rum, hvor det enkelte barn lærer og udvikler sig. Beskrivelsen skal både omhandle børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan kan vi arbejde med, at dagtilbuddets børnefællesskaber understøtter alle børns udvikling af gåpåmod og integritet, giver plads til legen og til i legen at afprøve forskellige roller og positioner?
- Hvad er vores opgave og ansvar, når vi etablerer børnefællesskaber, hvor børn kan lege og udvikle sig selv i samspil med andre?
- Hvordan sikrer vi, at alle børn på tværs af køn, kultur, og alder har lige muligheder, er en del af fællesskabet, og at de oplever, de har medbestemmelse?
- ...

Gennem leg får barnet en masse erfaringer om verden omkring sig. Leg hjælper barnet med at udvikle relationer og deres personlighed modnes gennem legefylde interaktioner. Gode legerelationer er et vigtigt fundament for udvikling af barnets selvreguleringskompetencer og sociale færdigheder. Det sker gennem leg, hvor barnet i samspil med andre børn lærer turtagning, - at indgå i roller, - skifte hierarkisk position, - tage hensyn til hinanden, - udtrykke omsorg og have tæthed med andre. Vores opgave som pædagogisk personale, skal have det formål at støtte og hjælpe til at videreudvikle barnets leg. Det skal være befordrende for den menig og det formål, som barnet lægger i legen. Vi lytter, fortolker hvad der er på færde og hjælper ud fra dette. At vente på at barnet tager initiativ er et vigtigt element, både når vi som personale har responderet på barnet, men også inden barnet sætter noget i gang. Vi udviser stor respekt, ydmyghed og opmærksomhed, når vi bistår barnet i deres dannelsesproces gennem legen. Når vi deler børnene op i mindre grupper, sker det ud fra forskellige overvejelser, som -hvem kan profitere af hinanden, hvem kan med fordel skilles fra hinanden for en stund. Pædagogerne tager her

udgangspunkt i det enkelte barns behov, udviklingstrin, relationskompetencer. Det er vigtigt at kende barnet godt, for at kunne skelne, vurdere hvilken kontekst det er godt for barnet at være i. Da der ikke er en entydig opskrift, vil det altid bero på et kendskab til det enkelte barn og børnegruppen.

Personalet er også optaget at skabe mange forskellige muligheder for leg, der styrker både den enkeltes muligheder for fordybelse og til at indgå i legerelationer. Her er indretning både ude og inde tænkt ind, ud fra udfoldelses-udforsknings muligheder. Personalets pædagogiske dømmekraft og faglighed er her det vigtigste redskab, samt evnen til at have relation og skabe relation.

En lille tilføjelse er at vi også skal være opmærksomme på, at ikke alle vuggestuebørn, har brug for rigtig meget social kontakt, men har behov for pauser, hvor de har mulighed for egen fordybelse.

Leg er = med læring

Et barn, der ikke leger, trives ikke. Personalet skal være opmærksomme på om det enkelte barn er optaget af leg.

Leg kan opdeles ud fra forskellige perspektiver

- Legeudviklingsperspektiv, Imitationsleg -rolleleg - regelleg
- Stemningsperspektiv, hvilken stemning der præger legen
- Socialt perspektiv, Social interaktion- alene lege – parallellege – forbundne leg – kooperative leg
- Indholdsperspektiv, Kulturel lege- konstruktionslege
- Kendetegnsperspektiv, Turtagningslege- tumlelege -sansede lege- stille lege

4. Det pædagogiske læringsmiljø hele dagen

Det pædagogiske læringsmiljø er rammen for børns trivsel og læring og indeholder mange af de andre aspekter beskrevet i skabelonen.

Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal være til stede hele dagen fra modtagelsen om morgenen til de sene eftermiddagstimer. Det pædagogiske læringsmiljø skal blandt andet give barnet mulighed for at eksperimentere og bruge fantasien, lege forskellige og udviklende lege og bruge både emotionelle, sociale og kognitive kompetencer.

I arbejdet med børn i dagtilbud er fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver viden, der med afsæt i faglig refleksion med kollegaer og ledelse, skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for de professionelle.

Beskrivelse af det pædagogiske læringsmiljø og den intenderede pædagogik, som skal være til stede hele dagen og i alle rutiner og aktiviteter, både de planlagte vokseninitierede aktiviteter og børnenes spontane leg og aktiviteter. Beskrivelsen skal både rumme miljøet i børnegruppen på dagtilbudsniveau og de forskelle, der kan være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvad kendetegner et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er fokus på udvikling af børnenes kompetencer gennem hele dagen?
- Hvordan udvikler vi de daglige rutiner, så de bliver en del af det samlede pædagogiske læringsmiljø og understøtter læreplanstemaerne?
- Hvordan tager vi skridtet videre fra intenderet pædagogik til konkret udførelse i praksis?
- ...

Her hos os siger vi at pædagogerne/personalet er karavanefører i forhold til det enkelte barns læring. Personalet har ansvar for det der sker i mødet med barnet og børnegruppen i dagens løb. Personalet deler børnegruppen op i mindre grupper, så der er ro og tid til at fordybe sig i det der skal ske, hvad enten det er en af de daglige rutiner, eller det er et pædagogisk planlagt forløb. Strukturerer dagen, så de udfordringer dagen byder på eller som opstår, bliver løst med henblik på barnets tarv. At man er på gulvet sammen med barnet/børnene og er klar til at hjælpe, guide og gribe ind i de situationer der opstår mellem børn. Være parat til at fylde på i forhold til læreplanstemaerne ud fra barnets nærmeste udviklingszone. Være opmærksom på det der hedder "Windows off opportunity", hvor barnet er parat og her har et stort udviklingspotentiale. Skabe mødeøjeblikke med det enkelte barn og have fokus på triangulering, ved at inddrage andre relevante børn, som er iagttagere. Det fælles pædagogiske udgangspunkt, som vi har her i huset, er med til at skabe en kultur, hvor vi som voksne altid skal være et skridt foran og etablere en tryk og forudsigelig ramme, fylde ind ved at være anvisende, anerkendende og tage ansvar i forhold til barnets udvikling.

Som eksempel: Når barnet møder ind i Vuggestuen om morgenen, er der allerede læring for barnet. Det at skulle sige farvel til mor og far er en stor ting for et lille barn at skulle kunne rumme.

5. Læring og læreplanstemaer

Børn lærer ved at udforske deres omverden med krop og sanser, ved at blive mødt af spørgsmål og udfordringer og ved selv at undres og stille spørgsmål. Børn lærer også ved at eksperimentere, prøve sig frem, fejle, gøre opdagelser og finde innovative løsninger. Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner med de andre børn og de voksne i dagtilbuddet. Motivation og passende udfordringer har betydning for at lære og udvikle sig – både som individ og som del af et fællesskab. Børn har brug for voksne, der sætter rammer, guider og vil noget med dem, men de har også brug for plads til at være sig selv og til at gøre deres egne erfaringer.

Det pædagogiske arbejde med læreplanstemaerne skal tage udgangspunkt i Børne- og Socialministeriets beskrivelser af temaerne. Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for Børne- og Socialministeriets to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Læreplanstemaerne er tilsammen udtryk for et bredt læringssyn, og det er afgørende, at de tænkes i en sammenhæng i dagtilbuddets arbejde. Opdelingen i temaer skal sikre fokus på forskellige centrale elementer i børns læring og udvikling i dagtilbud. Læs de ministerielt fastsatte indholdsbeskrivelser og mål for læreplanstemaerne i: "Den styrkede pædagogiske læreplan – rammer og indhold", der kan findes på: www.emu.dk/omraade/dagtilbud.

Læreplanstemaerne er:

- Alsidig personlig udvikling.
- Social udvikling.
- Kommunikation og sprog.
- Krop, sanser og bevægelse.
- Natur, udeliv og science.
- Kultur, æstetik og fællesskab.

Beskrivelse af, hvordan der i dagtilbuddet og afdelingerne arbejdes med alle læreplanstemaerne i en sammenhæng, for at understøtte et helhedsorienteret perspektiv på børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer vi arbejdet med læreplanstemaerne, så de fremstår i en sammenhæng?
- Hvordan sikrer vi, at samtlige læreplanstemaer er tilstede i vores læringsmiljøer, så de naturligt indgår i såvel børneinitierede som voksenorganiserede sammenhænge
- Hvordan finder vi viden om og inspiration til læreplanstemaerne, og hvordan følger vi børnenes udbytte af vores arbejde med læreplanstemaerne?
- ...

Vi bestræber os på at vi hele tiden tager udgangspunkt i et det enkelte barns trivsel og udvikling. Da barnets alder, behov og forudsætninger er meget forskellige, skal det pædagogiske læringsmiljø afspejle dette i de aktiviteter og rammer vi har for dagens liv i huset. Det daglige måltid er et klart eksempel, hvor alle læreplanstemaerne mødes på en gang. Vi har i personalegruppen i de forløbne år fokuseret på at gennemgå læreplanstemaerne et for et og hver især har beskrevet deres bud på læreplanstemaerne. Dette for at få et personligt ejerskab af de enkelte temaer og for at tydeliggøre, hvordan det vi hver især opfatter. Herudfra har vi en

løbende proces med gode drøftelser og gensidig inspiration omkring læringsmiljøet og udvikling heraf.

Vi har taget udgangspunkt i lovgivningen og vil i de 6 læreplanstemaer svare på de refleksionsspørgsmål i de 12 pædagogiske mål, som Aarhus Kommune har opsat. Til hvert læreplanstema vil vi beskrive med konkrete eksempler helt ned i detaljen.

Alsidig personlig udvikling

Refleksionsspørgsmål:

- *Hvordan skaber vi trygge rammer for børnene generelt - også når børnene er urolige, bange og vrede?*

Vi skaber forudsigelighed ved, at vi har nogle faste rutiner, vi forsøger altid at sætte ord på vores handlinger samt sætter vi også ord på og italesætter børnenes forskellige følelser og handlinger. Dette gør vi fordi det skaber ro, tryghed, forudsigelig og på den måde er der plads til udvikling.

- *Hvordan udfordrer vi det enkelte barn inden for dets nærmeste udviklingszone?*

Vi præsenterer børnene for nyt legetøj, forhindringsbaner, aktiviteter mm i løbet af deres tid i vuggestuen. Vi øver at vente, sætter grænser og udvider deres lege når vi vurderer at de er klar til dette.

- *Hvordan arbejder vi med selvhjulpenhed?*

Vi har forskellige situationer vi specifikt arbejder med dette. Det gør vi f.eks. når vi skal på legepladsen og de skal have overtøj, sko og huer på. Her øver vi og hjælper dem med at mester dette. Vi anerkender deres indsats og sætter ord på deres glæde og frustration.

Derudover øver vi dette mange gange i løbet af hverdagen hvor vi opfordrer børnene til at "bøvle med" og øve sig, med f.eks. at få legoklodserne sat sammen, tøjet af og på dukker mm.

- *Hvordan arbejder vi med, at alle børn er engagerede og motiverede i de gruppeaktiviteter, vi tilbyder?*

For det første forsøger vi at sætte aktiviteter i gang med børnene, som vi tænker har et formål der er relevante for børnene og som børnene vil finde interessante. I disse aktiviteter er vi med enten på sidelinjen hvor vi anerkender, sætter ord på, ser på barnet og smiler, eller på anden vis forsøger at skabe en god stemning. I andre aktiviteter starter vi med at gå foran og anviser hvordan aktiviteten skal forløbe herefter hjælper, roser, anerkender, sætter ord på mm.

- *Hvad tilbyder vi børn, der forlader en aktivitet?*

Hvis/når børn forlader en aktivitet sætter vi ord på dette. Det er en balance gang om at sætte en ny aktivitet i gang, eller at vente til barnet/børnene selv finder på en ny leg. Vi står hele tiden klar til at hjælpe, udvikle og undersøge dette med børnene.

- *Hvordan vælger vi, hvilke aktiviteter, vi tilbyder hvilke børn?*

Det afhænger af den børnegruppe vi har, hvad vi vurderer det enkelte barns har lyst eller brug for at øve og hvad der rent personalemæssigt kan lade sig gøre. Vi har samtidig fokus på, hvordan skal vi præsentere forskellige lege, oplevelser og rum for børnene i løbet af dagen.

- *Hvilke muligheder har børnene for samarbejde og leg på tværs af for eksempel alder, stuer og køn?*

I vores institution har vi opdelt vuggestuen sådan, at vi er 4 stuer i alt og den ene af stuerne har huset ældste børn. Det betyder, at på de tre småbørnsstuer, har vi oftest børn i aldersgrupperne 8 mdr. - 2, 3 år. På denne måde er vores børn på stuen i daglig kontakt med de samme børn, men i forskellige aldersgrupper. Derudover har vi nogle fælles arealer så som legepladsen og vores pudrum. Disse rum benytter alle stuerne dagligt, hvilket betyder at børnene her leger og kender hinanden på tvær af stuerne. Udover dette åbner og lukker vi altid på en af stuerne og på den måde får alle børnene også et godt kendskab til hele huset samt personalet.

- *Hvilken praksis har vi for dialogen med børn? (Lyttelse, turtagning, vente med at svare til barnet er færdig med at tale...)*

Disse forskellige pædagogiske tiltag er noget vi arbejder med mange gange dagligt i forskellige kontekster. F.eks. turtagning, når vi skal vælge sange til morgensang. Her øver vi også at "vente", ved at vente med at svare til børnene er færdig med at snakke/forklare hvad de gerne vil synge, samt at vi hjælper med at sætte ord på deres kropssprog, mimik og følelser hvis sproget ikke er tilstrækkeligt udviklet endnu.

- *Hvordan arbejder vi med børns vedholdenhed og gåpåmod?*

Vi anerkender børnenes indsats når de øver sig, er udfordret, frustreret og begejstret i hvilken som helt kontekst de er i. Vi er klar til at hjælpe med, opmuntre, give en hånd og trøste hvis der er behov for dette. Hvis der er brug for en pause eller hvis barnet/børnene ikke helt er klar til at kunne fortsætte opgaven.

Alsidig personlig udvikling:

(hvordan arbejder vi med selvhjulpenhed?)

Eksempel:

I garderoben øver børnene sig i at tage overtøj af eller på.

Den voksne fortæller barnet at det skal ud til garderoben og have tøj på. Derefter følges de derud og hen til barnets overtøj. Barnet hiver i flyverdragten og den voksne kigger blidt på barnet og svare "ja.. der er din flyverdragt." Den voksne sætter sig på gulvet og fortæller barnet hvad det skal og støtter det undervejs. Barnet

En voksen fra stuen kalder en lille gruppe børn til sig og fortæller at de skal ud og have tøj på for der skal med ud at lege. Pædagogen følger børnene med ud til deres overtøj. Et barn hiver i hans flyverdragt og den voksne svarer "ja der er din flyverdragt." Pædagogen sætter sig på gulvet og fortæller børnene hvad de skal og støtter dem undervejs. Et af børnene bliver ked af at foden ikke vil komme ud igennem buksebenet og pædagogen siger "Du bliver ked af det, det driller dig, hiv lidt i buksebenet." Pædagogen guider barnet til hvordan den kan hive og da det lykkes for barnets at får foden ud smiler det og kigger på den voksne som smiler til barnet og siger med begejstring i stemmen "Sådan! Du fik foden ud! Det var flot!"

Undervejs i eksemplet benævner pædagogen hvad det enkle barn gør og hjælper med at få sat ord på barnets følelser, hvis det f.eks. bliver ked af det eller glæde/stolthed i at det lykkedes. Dette er bl.a. med til at styrke barnets udvikling af selvværd, selvforståelse og gåpåmod.

Pædagogen laver en struktur omkring opgaven så det bliver forudsigeligt og tydeligt hvad der skal ske. Dette er med til at skabe tryghed for barnet. Ved samtidig at følge barnets initiativer kan pædagogen få en fornemmelse for barnets udviklingsniveau og derigennem understøtte barnet. Det er den voksnes opgave, at barnet bliver mødt, hvor det er og føler sig set, hørt og forstået. Det skal være tydeligt for barnet, at dets følelser er rigtige og tilladte – dette gøres igennem affektiv afstemning – altså at barnet oplever at blive trøstet og beroliget, hvilket bl.a. udvikler selvregulering og selvværd.

Social udvikling

Refleksionsspørgsmål:

- *Hvordan understøtter vi et læringsmiljø, hvor sociale kompetencer udvikles gennem leg?*

De sociale kompetencer øver vi igennem leg f.eks. ved med at sætte en leg i gang med henholdsvis en mindre gruppe børn. Vi deler vores børn op i mindre grupper,

- *Hvordan arbejder vi med forskellighed som en ressource?*

Verbalt understøtte og fremhæve de individuelle børns ressourcer i fælles forum.

- *Hvordan ved vi, om alle børn er i trivsel?*
- *Hvad gør vi, hvis et barn er i mistrivsel?*

Vi ved, at vores børn er i trivsel når vi kan se de udvikler sig, leger, er trygge ved os personale, institutionen og de andre børn. Dette kan vi se ved at de bevæger sig trygt rundt på stuen, bevæger sig væk fra personalet, opsøger de andre børn, undersøger

legetøjet, spiser og sover. Hvis et barn ikke gør dette eller pludselig ændre adfærd og stopper med at gøre dette, kan vi se at barnet er i mistrivsel eller på vej til dette. Vi reagerer med det samme, hvis vi kan se et barn ændre adfærd på bare et af punkterne. Her undersøger vi dette blandt andet via video, hvor vi filmer situationer og efterfølgende analysere disse. Vi er dialog med hinanden og forældrene for at undersøge årsagen til dette. Vi sætter forskellige tiltag i gang alt efter hvordan barnet har ændret adfærd.

- *Hvordan etablerer vi et godt børnefællesskab i institutionen?*
 - *Hvilke tegn på et godt fællesskab blandt børnene, ønsker vi at se?*

Ved at guide og anviser i sunde sociale omgangsformer.

Omsorg, empati, positive sociale kompetencer, viser interesse for de andre børn.

- *Hvordan guider vi de børn, der er uden for fællesskabet?*

Gennem analyser af barnets eksklusion af fællesskabet tilrettelægges tiltag enten i forhold til det enkelte barns selvfølelse og selvtillid hvis eksklusionen skyldes angst og usikkerhed eller via konkret anvisninger i sociale kompetencer.

- *Hvordan kan vi som personale være gode rollemodeller i forhold til social udvikling?*

Forstå børnenes adfærd igennem en mentaliserende tilgang.

Vi bruger Marte Meo og analyserer vores interaktioner med børnene, vores opmærksomhed, vores mimik, toneleje mm.

Social udvikling

(Hvordan ved vi, om alle børn er i trivsel? Hvad gør vi, hvis et barn mistrives?)

Ved at følge barnets initiativ (ved at benævne) opstår de nuværende øjeblikke hvor den voksne og barnet får skabt et samspil. I dette samspil vil barnet være kontaktsøgende, livlig og nysgerrig, og udvise glæde ved samvær med andre. Disse er indikationer på, at barnet er i trivsel.

Hvis øjenkontakten derimod er ringe eller øjenkontakten er utryk eller klæbende vil vi tage videoklip af et samspil mellem barn og en voksen. Dette giver os mulighed for at være undersøgende på barnets udviklingspotentialer og hvad den voksne kan gøre, for at barnet kommer i bedre trivsel.

Målet for et barns sociale udvikling er nedenstående punkter:

- Empati
- Tillid til andre
- Nysgerrig
- Venskaber
- Kan begå sig i en gruppe

- Bruge sit sprog
- Konfliktløsning
- Tilsidesætte egne behov
- Etablere venskaber
- Respekt af andres grænser.

Det arbejder vi med på følgende måder:

Barnet møder engagerede og anerkendende voksne.

De voksne er tæt på barnet og hele tiden tilgængelig.

Den voksne sætter ord på barnets følelser og handlinger.

I starten er den voksne deltagende i legen. Barnet har brug for at lære at lege. Hvad kan legen indeholde og hvordan kan man f.eks. lege med tingene.

Barnet opfordres til at bruge sproget.

Legetøjet skal være tilgængeligt, det er med til at udvikle barnets nysgerrighed.

Tingene kan bruges forskelligt og er med til at udvikle fantasien.

Vi vil på sigt se, at barnet leger både selv og sammen med andre.

I deres kommunikation vil vi kunne opleve deres samspil/roller i legen/deres måde at inddrage andre på/konfliktløsning/deres forståelse af egne og andres behov.

Vi vil kunne se om barnet er empatisk og hjælper/støtter andre.

Kommunikation og sprog

Refleksionsspørgsmål:

- *Hvordan arbejder personalegruppen med at udvikle børnenes sproglige referenceramme ved introduktion af nye emner?*

Altid når vi oplever nyt, præsenterer nye og gammelt legetøj - miljøer, rum, dyr mm.

Sætter vi ord på hvad vi ser og hvilken funktion de/det har mm. Vi beskriver hvad vi og andre laver. Dette gør vi blandt andet ved at udvikle sproget samt skabe en kontakt børnene imellem.

- *Hvordan højner vi kvaliteten i dialogen i mellemrummene?*

Dette er et konstant arbejds punkt for os som personale at vi højner kvaliteten herunder også kommunikation og dialogen mellem stuerne/rummene. Dette arbejder vi med ved at vi alle italesætter vores handlinger mm. Derudover kan vi også via vores videoklip, som vi filmer ugentlig følge vores egen proces og udvikling samt få sparring fra kollegaer og leder.

- *Hvordan sikrer vi høj kvalitet i de sproglige læringsmiljøer - både ude og inde?*

Her er vi igen meget opmærksomme på at vi er i konstant kontakt med børnene og øver, hjælper, udvikler deres leg. Dette gør vi igen med at sætte ord på deres og vores handlinger og følelser samt præsenterer dem for nye ord og sætninger imens vi udføre en handling der er tilsvarende vores ord.

- *Hvordan taler børn og voksne sammen?* Hverdagssamtaler, ord for genstande, ord for handlinger, lære barnet navneord som de første ord, som giver barnet et sprog, som kan genkendes af andre. Derved får barnet lyst til at snakke og bruge sproget til kommunikation, blive forstået og forstå andre.

Vi forsøger at have en anerkende, rummelig varm tone hos os.

Dele børnegruppen op i mindre grupper på 3 til 4 børn. Denne gruppestørrelse skaber mere ro omkring børnene giver det større mulighed for at komme til orde

Vi bruger vores toneleje, ord og mimik til at understrege dens betydning.

- *Hvordan hjælper vi børnene med at sprogliggøre deres tanker og følelser?*

Vi som personale hjælper børnene med at sætte ord på deres handlinger, følelser og ønsker, samt gentager hvad børnene siger.

- *Hvordan understøtter læringsmiljøerne børnenes sproglige udvikling?*

Individuel proces. Vi italesætter alle vores handlinger og begrundes disse, vi benævner børnene og deres handlinger og følelser, samt bruger sanglege dagligt. Tælle ting, bruge fagter når vi synger sange, læse bøger, skrive deres navn genkende deres navn på skrift.

- *Hvordan er vi opmærksomme på at tale med ALLE børn?*

Som fagpersonale skulle det gerne ligge helt naturligt at huske alle børn. Dog ved vi at børn der snakker mest, også får mere kontakt, end børn der ikke udtrykker sig så meget. Vi som personalegruppe sparre med hinanden dagligt og månedligt til stuemøder, hvor vi gennemgår alle børnene, så vi er sikre på at vi har en ligelig kontakt til alle børn. Vi bruger også her vores videoklip til at analysere vores kontakt til børnene.

Kommunikation og sprog

(Hvordan sikre vi høj kvalitet i de sproglige læringsmiljøer-både ude og inde?)

De voksne i vuggestuen sætter ord på alt hvad de gør (benævner eget initiativ, hvad barnet gør eller hvad der sker/skal ske.

Vi kigger i bøger, fortæller rim og remser og vi synger ofte på stuerne og har fællessang i huset hver fredag. Alt sammen for at barnet hører forskellige toner, ordlyde og udvikler en nysgerrighed på sproget.

Når de voksne sætter ord på barnets følelser og beskriver hvad der sker med og omkring barnet – altså sætter ord på barnets oplevelser – styrker dette også den generelle sprogudvikling såvel som barnets oplevelse af selvet.

Eksempel: Barnet falder, græder og siger "AV!". Den voksne hjælper barnet op og siger: "Av, det gjorde ondt på dig, du bliver ked af det, du faldt af cyklen og slog dig..."

I alt samspil med børnene er det vigtigt at følge børnenes initiativer, hvad de er optaget af i nuet.

F.eks. om det er fuglen det peger på og vender hovedet efter, eller om det er sandet i sandkassen der undersøges. De voksne skal gribe i nuet for det er der barnet tager mest ind.

Vi vil opleve børn der kan og tør bruge sproget.

Vi vil opleve børn der er nysgerrige og spørgende.

Vi vil opleve børn der er opmærksomme på verden omkring sig og er videbegærlige.

Vi vil opleve børn der begynder at forstå/kan aflæse andres mimik og kropssprog.

Vi vil opleve glade børn der synger og bruger fagter

Vi vil se børn der uopfordret "læser" bøger og snakker om indhold.

Vi vil se, at det talte sprog i takt med barnets alder, bliver en større og større del af deres måde at kommunikere på.

Vi vil så et lille frø i forhold til skriftsprog, som barnet vil møde rundt om i institutionen.

Krop, sanser og bevægelse

Refleksionsspørgsmål:

- *Hvordan hjælper personalet børnene med at udvikle nye færdigheder, og udvikle det de allerede kan?*

Vi følger deres udvikling dagligt og har derfor også et billede af hvad deres behov er for hjælp og hvor de selv skal øve sig. Vi står altid klar ved siden af dem, roser, anerkender, sætter ord på, udfordre dem mm.

- *Hvilke læringsmiljøer tilbyder vi – ude som inde – som understøtter bevægelse?*

Vi danser, leger i puderne, er på legepladsen, tager bolde med ud på gangen, forhindringsbaner mm.

- *Hvilke læringsmiljøer tilbyder vi, som understøtter både grovmotorisk, finmotorisk og sansemotorisk udvikling?*

Vi har et stort puderum med forskellige niveauer samt madrasser på stuerne. Vores legeplads er også indrettet med store niveauforskelle. Her har børnene mulighed for at øve det grovmotoriske og sansemotoriske. Finmotorikken bliver særligt øve i spisesituationer, når vi tegner, lave små aktiviteter mm.

- *Hvilken rammer skaber vi, så alle børn oplever bevægelsesglæde?*

Vi er i pudrummet, bruger vores inden dørs arealer så som vores lange gange. Her laver vi forskellige forhindringsbaner, tager bolde i brug og kørvogne. Vi bruger vores legeplads, hvor der er stor mulighed for at løbe/kravle på bakker, cykle, rutsche, kælke, klatre mm.

- *Hvordan arbejder vi med, at børnene bliver fortrolige med egen krop, og udvikler god kropsfornemmelse?*

Vi giver blandt andet nogle af de børn som er meget urolige og derfor har svært ved at finde ro massage eller fodbade.

Barnet skal have glæde ved at være til og have lyst til at udfolde sig kropsligt. Børn skal være aktive og udforske verden og kroppens muligheder, alene og sammen med andre. De betydningsfulde voksne omkring barnet, skal støtte, opmuntre, vise og stille krav til at barnet kan og skal udnytte sine kompetencer.

Eksempel:

- Ude på legepladsen løber vi op og ned ad bakken med børnene, giver dem en bold de kan trille ned af bakken og løbe ned og hente den igen. De kan også selv trille ned af bakken.
- De mindre børn øver sig i at kravle op og ned ad bakken og gå på ujævnt terræn. Hvis de snubler, taler de voksen dem igennem det og med begejstring bekræfter dem positivt, når det lykkedes.
- Indenfor skal barnet selv kravle op og ned ad puslebordet, triptrap stole og stiger til krybberne.
- Ved spisesituationen øver barnet sig i pincetgrebet og holde på ske, drikke af glas.
- Indendørs aktiviteter kan bl.a. være: Lege med fjer der er lette og bløde, lege med varmt og koldt vand, med hænder og fødder og forskelligt andet materiale som f.eks. sten

Det er vigtigt at den voksne sikre sig den gode stemning, får skabt ro og struktur, der giver tryghed og forudsigelighed for barnet. Dette bl.a. igennem den voksnes mimik og stemmeføring (omsorg i stemmen) såvel som at have øje for det enkelte barn. Igen skal den voksne sikre børnenes oplevelse igennem ja-cirkler der giver dem lysten til at udfordrer sig selv, være nysgerrige og får en følelse af at mestre livet.

Natur, udeliv og science

Refleksionsspørgsmål:

- *Hvilke muligheder stiller vi til rådighed for, at børnene kan få direkte kontakt med et bredt udsnit af naturen?*

Vi har vores legeplads, som vi bruger dagligt, hvor børnene har stor mulighed for at komme i kontakt/stifte bekendtskab med naturen, insekter, fugle, mariehøner,

regnorme mm. Derudover tager vi børnene med på ture ud af huset. Her er mulighed for at opleve naturen andre steder end på legepladsen.

- *Hvordan griber vi børnenes spørgsmål og optagethed som udgangspunkt for fælles undersøgelser og dialoger om natur, udeliv og science?*

Vi undersøger sammen de forskellige ting, som børnene er optaget af, vi sætter ord på, fortæller og forklare hvad de ser eller oplever.

- *Hvordan kan vi arbejde med bæredygtighed, så det bliver mere konkret og håndgribeligt for børnene?*

Vi snakker om og fortæller hvad vi smider ud af skrald/legetøj der er gået i stykker. Overordnet i forhold til børnenes alder og udviklingsniveau er bæredygtighed et emne som berører os i konkrete situationer. F.eks. Når vi reparerer vores legetøj og inddrager dem i dette.

- *Hvordan arbejder vi med at udvide børnenes forståelse af årsag, virkning og sammenhæng?*

Det arbejder vi med ved at vise og sætte ord på hvad deres handlinger har af betydning. Dette kan blandt andet være tænde og slukke lys eller åbne og lukke for vandhanen. Hvad der sker når man skubber et andet barn? Hvad der sker i barnet, som blev skubbet?

Hvordan arbejder vi med at understøtte børnenes matematiske opmærksomhed?

Vi tæller forskelle ting sammen med børnene. Vi læser bøger, hvor vi også bruger tal og øver med børnene i at tælle. Derudover hvis/når børnene selv tæller noget gentager vi dette, visser opmærksomhed omkring dette og italesætter det.

Eksempler på hvad vi som personale kan sætte i gang eller være opmærksom på, når vi er sammen med børnene.

- *Mærke at græsset er vådt/tørt – finde nyklippet græs og fornemme duften af det*
- *Se på himlen - solen der skinner, det er varmt, skyer for solen det bliver mørkere*
- *Lege med skyggerne*
- *Skud på træerne = forårstegn,*
- *Se og dufte forskellige Blomster – vi afholder blomsterdag hvor alle har en blomst med vi planter på legepladsen – ser dem gro og visne*
- *Finde spiselige bær, frugter og urter, som vi alle kan lugte til og smage på*
- *Rode i jorden - løfte sten, hvad er der neden under? Lave insekthoteller/insektfælder*
- *Finde mariehøns, bænkebidere, myrer, regnorme, snegle rundt på legepladsen*
- *Kigge på fuglene i træerne, lytte til deres sang*
- *Viden får træerne til at bevæge sig – lave vindmøller*

- *Regnvej* - mærke regnen i ansigtet og på hænderne - vandpytter at hoppe i – lytte til regnens lyde når den rammer taget, spanden, trillebøren
- *Sandkassen* – forme sandkager der ændrer sig når vi stikker fingeren i dem
- *Samle sten eller grene og blade*
- *Sæbebøbler* – indenfor og ude (hvor de blæser væk)
- *Colavulkan (Mentos i en light cola)*
- *Vandbane* – hvor vi styrer vandets retning
- *Puste i sugerør* – bordtennisbolde, vindmøller, sølvpapir
- *Lege med mørke og lys* – lommelygter i mørket, forskellige farvede belysninger
- *Fjer der falder ned*
- *Kartoffelmelsgrat*

Vores udgangspunkt for disse overvejelser er at:

- Vi vil se børn, der er glade for at være ude - uanset vejret.
- Vi vil se børn, der er nysgerrige og spørgende i forhold til ting i naturen.
- Vi vil se børn der eksperimenterer og oplever glæden ved at turde smage, føle, dufte.
- Vi vil opleve børn der er kreative i forhold til at inddrage naturen i deres leg.
- Vi vil se børn der har en begyndende forståelse for, hvordan man er i naturen. Man samler affald op efter sig, man maser ikke insekterne, man knækker ikke grene af træer og buske, man passer på naturens resurser.

Kultur, æstetik og fællesskab

Refleksionsspørgsmål:

- **Hvordan arbejder vi med børnenes nysgerrighed for forskellige kulturer og traditioner?**

Vi præsenterer børnene for de forskellige traditioner i det danske samfund, italesætter hvad vi laver, fortæller om de forskellige traditioner mm. Vi følger op på hvad forældrene også derhjemme deler med deres børn i henhold til traditioner.

Når vi har børn med andre traditioner, kulturer og religioner snakker vi/italesætter og forklarer børnene hvad disse er i det omfang børnene kan rumme og der giver mening alt efter hvilken børnegruppe vi har og hvilken alder de har.

- **Hvordan taler og undersøger vi sammen med børnene forskelle og ligheder mellem mennesker, herunder køn, oprindelse, status mm.?**

Vi taler og undersøger de forskelle og ligheder, der er mellem mennesker, køn mm. F.eks. gennem bøger, på turer ud af huset hvor vi ser relevante ting/mennesker, vi italesætter hele tiden de forskellige inputs vi støder på i vores omverden i en sådan ramme, at det giver mening for vores børn og deres alder.

- **Hvordan inddrager vi børnegruppens mangfoldighed i etableringen af læringsmiljøer?**

Læringsmiljøer tilrettelægges ud fra børnegruppens ressourcer og udfordringer, hvor børnene på den måde kan spejle sig i hinanden og lære igennem sociale aktiviteter. Så de enkeltvis kan arbejde indenfor deres nærmeste udviklingszone.

- **Hvordan understøtter vi børnenes kreative udfoldelse, fantasi og nysgerrighed?**

Vi præsenterer nye ting, miljøer, teksturer, mm til børnene. Her italesætter samtidig vi hvad, laver, hvor vi er og hvad de/det betyder. Samtidig følger vi også børnenes tiltag og initiativ og nysgerrighed og går ind i disse, ved at undersøge dem sammen, italesætte hvad de gør og hvad vi selv gør, samt deres følelser og udvider hvis vi vurderer at børnene er klar til dette.

- **Hvilken adgang har børnene til forskellige materialer, redskaber og medier?**

På stuen har vi meget af vores legetøj i nåhøjde, så børnene med deres egen initiativ kan sætte lege i gang. Vi følger børnene når det giver mening for hele børnegruppen, hvis de peger eller giver udtryk på anden vis om noget specifikt legetøj mm. Derudover har vi forskellige ting på stuen og i institutionen som børnene ikke har adgang til/kan nå. Vi vil som personale introducere for dem/sætter i gang, når vi vurderer at børnene er klar til nyt.

Praksiseksempel:

Til fastelavn har vi klippet katte og masker til at pynte stuen med. Dette bl.a. for at tydeliggøre, at det er en kulturel højtid i vores samfund.

Den voksne tager en maske på og sætter sig og synger "kan du gætte hvem jeg er.....for jeg har fået maske på..." børnene på stuen kommer tættere på og kigger nærmere på den voksne som smiler tilbage og rækker en maske til et af børnene - "hej B. du må gerne prøve masken." Barnet tager masken op foran øjnene og de voksne på stuen synger sangen igen. Dette sker igen og igen. Senere finder den voksne farveblyanter frem på bordet og lægger maskerne der, og 2-3 børn er interesseret. De får en maske hver og tegner på dem. Til sidst hænger de voksne maskerne op i vinduet til pynt.

Børnene bliver nysgerrige på hvad den voksne laver, den voksne laver turtagning mellem barn og voksen og får et samspil i et 'nuværende øjeblik'. Den voksne følger barnets initiativ ved at benævne dennes nysgerrighed og lyst til at deltage og inviterer barnet med ind i aktiviteten. Ved at benævne børnenes initiativer og holde en god øjenkontakt og stemning bliver der skabt en tryghed for børnene. De føler sig set og ligeværdige.

Der er lavet forventningsafstemning blandt de voksne på stuen så alle bakker op om det der skal ske.

Vores udgangspunkt for disse overvejelser er at:

- Vi vil opleve børn, der er nysgerrige, spørgende, undrende i forhold til menneskers forskellighed. (stor/lille, tyk/tynd, krøller/glat hår, ung/gammel, m.m.)
- Vi vil opleve børn der er tolerante og forstående overfor andre mennesker.
- Vi vil på sigt se børn der kender til jul, påske, pinse, fastelavn m.m., men som ikke endnu har det bagvedliggende kendskab til højtiderne/traditioner.
- Vi vil opleve børn der udviser stor glæde ved historiefortælling og mange gentagelser.
- Vi vil se nysgerrige og ivrige børn, der er aktive deltagere i forskellige kreative aktiviteter.
- Vi vil se børn, der selv beder om kreative materialer.

6. Det fysiske og æstetiske børnemiljø

Det fysiske miljø bør invitere til leg, udforskning af omgivelserne og såvel fysisk aktivitet som fordybelse både inde og ude. Den fysiske indretning bør være fleksibel i forhold til at kunne bruges til varierende pædagogiske formål, men bør samtidig muliggøre en kontinuitet i længerevarende lege og andre aktiviteter.

Beskrivelse af, hvordan de fysiske rammer, inde som ude, understøtter målene for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring, som er fastsat inden for hvert af de seks læreplanstemaer (se målene [her](#)). Her beskrives både de generelle betragtninger vedrørende de pædagogiske læringsmiljøer for hele dagtilbuddet og de forskellige afdelingers særlige rammer, muligheder og evt. udfordringer.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi rammer og indretning, der understøtter mulighederne for forskellige voksen- og børneinitierede aktiviteter, leg, fordybelse, fysisk udfoldelse mv.?
- Appellerer vores fysiske rammer i alle afdelinger til børnenes nysgerrighed og lyst til at udforske såvel inde som ude?
- Har vi regler, en organisering eller en kultur, der begrænser mulighederne for at bruge de fysiske rammer optimalt?
- ...

Vi tilrettelægger vores læringsmiljø, så det kan understøtte ligeværdige og forskellige fællesskaber, hvor de naturligt oplever egne og andres kulturelle baggrund, normer, traditioner og værdier. Det giver barnet mulighed for at bruge sin fantasi og dermed skabe og udvide legen. Rummene inde som ude er indrettet, så alle børn har mulighed for at udfolde sig, ud fra deres forskellige behov. Nogle børn har brug for stille lege, andre har brug for mere fysisk aktivitet. Det skal være muligt for alle at udfolde sig og fordybe sig. Der skal være mulighed for at være eksperimenterende, undersøgende og nysgerrig.

Vi tænker overblik og struktur ind i indretningen, da det er med til at skabe tryghed og forudsigelighed, og kan være med til at danne baggrund for læringsmiljøet. Samtidig må der også gerne være små overraskelser, som gør børnene opmærksomme på forandringer i rummet. Hos vuggestuebørn er det som regel ikke produktet der er det væsentlige, men processen som er det vigtige.

Hos os er stuerne indrettet meget forskellige. Det giver nye oplevelser for barnet, at komme ind på en anden stue.

Vi har fokus på at rydde legetøjet op, sætte det til rette, så det er indbydende for barnet at gå i gang med at lege. Vi begrænser ind imellem mængden af ting, for at skabe mere fordybelse i legen. Vores oplevelse er at for meget legetøj ikke altid gør noget godt for barnets koncentration, da det i stedet for giver mange lege skift.

7. Børn i udsatte positioner

Dagtilbud af høj kvalitet med gode pædagogiske læringsmiljøer har stor betydning for alle børn, men særligt for børn i udsatte positioner. Børn kan være i udsatte positioner af vidt forskellige grunde, og det pædagogiske personale og andre fagprofessionelle har ansvar for med tidlig, rettidig indsats at identificere børn med behov for en særlig opmærksomhed. Samtidig skal der arbejdes med rummelige fællesskaber, hvor alle børn har en naturlig plads. Børn i udsatte positioner skal støttes, så de både udfordres tilpas og oplever mestring i det almene fællesskab og efter behov også i mindre gruppesammenhænge med et særligt fokus. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at udsatte børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for dem. Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er betydningsfuld for alle børn, men i særlig grad for børn i udsatte positioner.

Beskrivelse af, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter alle børns trivsel, læring, udvikling og dannelse, og hvordan der udvikles rummelige fællesskaber, som alle børn oplever at være en betydningsfuld del af.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer vi, at børn i udsatte positioner i vores dagtilbud har de pædagogiske, strukturelle og fysiske rammer, de har behov for?
- Hvordan arbejder vi konkret med børnefællesskaber i vores dagtilbud, så børn i udsatte positioner indgår som en betydningsfuld del?
- Hvordan tager den voksne ansvar for kvaliteten i interaktionen og relationen med det enkelte barn?
- ...

Barnet fortæller os via sine reaktioner og adfærd, at det har brug for at bliver mødt på en anden måde. Det der er godt for et barn, er nødvendigvis ikke godt for et andet barn. Det er derfor ikke muligt at generalisere, men vi skal specificere i forhold til det enkelte barns ressourcer og udviklingsbehov.

Hvis forældreevnerne og tilknytning stilen er stærkt begrænset, er samarbejde med andre ressourcepersoner vigtig og en forudsætning for at kunne lykkes med barnet. De er vores ansvar at inddrage relevante samarbejdspartnere, der kan hjælpe og støtte op om barnet og familien. Vi har Forebyggelsestrekanten i vores værktøjskasse og bruger den som et pejlemærke

til at tage affære inden bekymringen bliver for stor. Alle mennesker uanset alder og diagnose viser gennem deres initiativer, hvad de er optaget af at mestre og hvor de udviklingsmæssigt befinder sig. Det er her vi skal se signaler og handle på dem. Det vi kalder tidlig indsats. Vi arbejder meget forskelligt med de problematikker, som børn og familier har. Derfor vil den indsats vi iværksætter være målrettet det enkelte barn eller familie. Det vigtigste er at der er progression og et udviklende samarbejde.

8. Forældresamarbejde

Et godt forældresamarbejde om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse er af afgørende betydning. Forældrene skal derfor både inddrages aktivt i og have indflydelse på dagtilbuddets arbejde. Samarbejdet sker både i form af det formelle bestyrelsesarbejde/forældrerådsarbejde og samarbejdet i hverdagen på tværs af dagtilbud og hjem om det enkelte barn, og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber.

I det daglige forældresamarbejde indgår også vejledning af og sparring med forældrene om, hvordan de understøtter deres barns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det pædagogiske personale og forældrene afstemmer forventningerne til hinanden og samarbejdet, med afsæt i den enkelte families behov, og alle skal opleve, at de bliver set, hørt og har indflydelse.

Beskrivelse af, hvordan forældresamarbejdet faciliteres og rammesættes, både formelt og i hverdagen, så der samarbejdes om barnets og børnegruppens trivsel og læring på tværs af dagtilbud og hjem, baseret på den enkelte families behov. Beskrivelse af hvordan alle forældre inddrages og involveres aktivt som ressourcer for deres børns trivsel, læring og udvikling.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan samarbejder vi med forældrene om overgange?
- Hvilke muligheder for vejledning og sparring giver vi forældre i relation til børns trivsel, læring, udvikling og dannelse?
- Hvordan samarbejder vi med forældre om det enkelte barn og om skabelsen af inkluderende børnefællesskaber?
- ...

Vores første skridt i samarbejdet med forældrene er for os at opbygge en tillidsfuld relation. Det starter allerede ved det første møde. Hos os starter det som regel med at Lederen har

rundvisninger, hvor Vuggestuen vises frem og der fortælles om dagligdagen og hvordan vi arbejder pædagogisk. Hvilke forventninger vi har til forældrene og hvad de kan forvente sig af os. Vi er opmærksomme på at forældresamarbejdet er tilpasset forældrenes forskelligheder. Tager udgangspunkt i den enkelte families situation, kultur, behov og arbejde for at skabe lige deltagelsesbetingelser for alle børn og forældre.

Et andet element i forældresamarbejdet, som vi er opmærksomme på, er en løbende og tydelig dialog om, hvilke forventninger vi har til hinanden. Vi skal klart og tydeligt formulere, hvad vi forventer af forældre, da det fremmer tilliden og trygheden i samarbejdet. Vi skal også lytte og bruge forældrenes viden om deres barn.

Hos os foregår den løbende dialog mellem forældre og personale, når barnet bliver afleveret og hentet. Den daglige udveksling er vigtig for at skabe sammenhæng mellem hjem og Vuggestue for at opbygge en tillidsfuld relation.

Ved opstart i Vuggestuen er tilknytning til de voksne på stuen det vigtigste, samt at barnet får øje og interesse for de andre børn på stuen. Vi afsætter tid til at lære barnet og familien at kende.

Vi afholder individuelle forældresamtaler, hvor der er mulighed for at udveksle viden om barnet og det pædagogiske læringsmiljø. Ved samtalerne er der tid at forældrene får viden om barnets trivsel, udvikling og dannelse i Vuggestuen. Det er også her vi kan drøfte udfordringer eller bekymringer om barnet. Dette gøres ved statusamtaler ved 9 til 14 måneder og ved 2,9 år. Hvis vi eller forældre vurderer der er brug for yderligere samtaler, afholdes de efter behov og aftaler.

Vi har forskellige fællesarrangementer i løbet af året. Det er fælles forældremøder, sociale arrangementer som fastelavn, sommerfest og julefest. Her får forældrene anledning til at lære hinanden at kende og kan være med til at skabe de inkluderende fællesskaber.

Vi inddrager forældre i at hjælpe med praktiske opgaver, eller støtte op omkring sociale arrangementer, byde nye forældre velkommen. Vi tror, at det fremmer forældre og børns tilknytning til Vuggestuen og måske kan være med til at styrke forældrenes indbyrdes fællesskab, hvilket i sidste ende medvirker til trivsel og relationer mellem børn og forældre.

Hos os bruger vi i begrænset omfang digital kommunikation, men i stedet for fysiske sedler. Vi oplever at forældre i disse digitale tider er begejstret for at få et nyhedsbrev med hjem i papirform. Et som kan hænges op på køleskabet. Vi tager filmklip, som vi viser ved arrangementer og møder og det er altid en glæde for forældrene at se deres børn i samspil med andre. Når vi tager klip, er vi bevidste om, at det ikke kun er fordi vi skal tage billeder, men at der er en bevidsthed om, hvorfor vi tager filmklippet og hvad vi ser, som vi gerne vil viderebringe til forældrene.

Når barnet forlader Vuggestuen, får alle en lille billedbog med fremkaldte billeder af sig selv og deres venner, som er taget i løbet af vuggestuetiden.

Når barnet skal videre til børnehave laver vi som regel en overgang. Vi har et tæt samarbejde med Børnehaven Arendalsvej, som også er selvejende. Her kører vi bl.a. sammen i Børnebussen ud på turer en gang om ugen. Her får barnet mulighed for at møde de børn og voksne fra børnehaven, som de kan komme til at gå sammen med. Vi synes det er med til at skabe gode overgange mellem vuggestue og børnehave. Børnene kan fortælle om deres oplevelser

derhjemme og forældrene kan på den måde få kendskab til barnets nye verden, og snakke om børnehave.

Forældresamarbejdet kan også involvere andre fagprofessionelle, hvis barnet har vanskeligheder med sprog, motorik eller der er forhold i hjemmet som kræver særlig opmærksomhed og støtte. Her bruger vi at holde et trivselsmøde med PPR og andre fagpersoner, som er tilknyttet familien.

Hos os er bestyrelsen forældre til børn i Vuggestuen. Bestyrelsen står for den overordnede pædagogiske principper og drift. Bestyrelsen inddrages i at udarbejde, evaluere og følge op på den styrkede læreplan. Dette gøres løbende på bestyrelsesmøderne, hvor lederen har ansvar for at tilrettelægge de nødvendige data for at bestyrelsen kan udføre sit arbejde. Bestyrelsesarbejdet er med til at styrke forældreinddragelsen og ejerskabet til Vuggestuen i væsentlig grad.

9. Inddragelse af lokalsamfundet

Som led i arbejdet med den pædagogiske læreplan skal dagtilbuddet overveje, hvordan lokalsamfundet i form af fx skoler, biblioteker, museer, idrætstilbud og -faciliteter, plejehjem, erhvervsliv mv. kan inddrages med henblik på at styrke dagtilbuddets pædagogiske læringsmiljø.

Dagtilbuddet skal endvidere overveje om et samarbejde med fx ældre medborgere, skolebørn fra mellemtrinnet og udskolingene eller andre frivillige i lokalsamfundet, der ønsker at bidrage med en særlig viden eller interesse inden for eksempelvis natur, sport, musik, sundhed eller håndværk, kan bidrage til at styrke arbejdet med pædagogiske læringsmiljøer.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Beskrivelse af, hvordan dagtilbuddet, herunder bestyrelsen og forældre, inddrager lokalsamfundet i arbejdet med at etablere pædagogiske læringsmiljøer for børn og herved giver børnene kendskab til det samfund, de lever i, og de muligheder, det giver.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke ressourcer og mulige kontakter er til stede i vores lokalsamfund, og har vi kontakt hertil?
- Hvordan kan disse bruges og inddrages i at skabe eller understøtte pædagogiske læringsmiljøer?

- Hvordan kan dagtilbuddet i samarbejde med bestyrelsen åbne sine fysiske faciliteter til lokalområdets behov for herved at understøtte børns trivsel, læring, udvikling eller dannelse?
- ...

Vi samarbejder med vores distriktsskole i forbindelse med et 0 til 18 års perspektiv. Hvordan vi i vuggestue kan bidrage til en kommende god skolegang? Er der noget som skolen oplever vi kan være med til at styrke, som vil gøre det nemmere for barnet at komme i skole? Vi har her især fokus på den sproglige udvikling, samt livsduelighed og robusthed.

Vi samarbejder med det kommunale dagtilbud i det vi kalder "Lokaldistiktssamarbejdet". Her tager vi aktuelle temaer op i området og hvad der fagligt kan arbejdes sammen om. Vi arbejder også sammen om feriepasning, hvor vi har en turnusordning, så vi på skift har et år, hvor vi står for feriepasningen.

Er der en familie, hvor der er generelle vanskeligheder, vil vi sammen med de involverede institutioner, socialarbejdere og forældre samarbejde om, hvordan vi bedst kan bistå familien.

10. Sammenhæng med børnehaveklassen

Sammenhæng i børnenes liv betyder, at skolen bygger videre på et tydeligt børneperspektiv, der tager over, hvor dagtilbuddet slipper. Det skoleforberedende arbejde i dagtilbud handler især om, at der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnenes sociale kompetencer og færdigheder som vedholdenhed og fordybelse. Derved forberedes de på at møde nye sociale og faglige sammenhænge med tro på egne evner, nysgerrighed og gå-på-mod. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbud skal også introducere til og give børnene mulighed for at udvikle faglige færdigheder i form af leg med bogstaver, tal, mønstre, former m.v.

Beskrivelse af sammenhængen mellem skole og dagtilbud og af, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbud etableres et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnenes dannelsesparathed og skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan arbejder vi med læreplanstemaerne, så vi understøtter børnenes lyst til at lære og til at indgå i nye og kommende fællesskaber?
- Hvordan tager vi ansvar for en god overgang, fx ved at understøtte deres mod på nye udfordringer, deres evne til fordybelse, vedholdenhed og til at tage initiativ til at indgå i nye relationer?
- Hvordan tilrettelægger vi et gensidigt forpligtende samarbejde mellem dagtilbud og SFO/skole og forældre for meningsfulde overgange fra dagtilbud til skole og fritidstilbud?
- ...

Vi mødes med skolen en gang om året, hvor vi drøfter de fælles udfordringer, der kan være mere generelt omkring børn i området.

11. Ledelse

Ledelsen har ansvaret for, at personalet besidder viden og konkrete kompetencer til at kvalificere det pædagogiske læringsmiljø og til at inddrage forældrene. Ledelsen understøtter og kvalificerer faglige, pædagogiske refleksioner hos personalet via facilitering, sparring og løbende metodeudvikling med fokus på udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer og på at skabe stærkere læringsfællesskaber. Den samlede ledelse understøtter dagtilbuddets åbenhed over for lokalsamfundet. Den pædagogiske leder organiserer arbejdet, så det understøtter personalets arbejde med den pædagogiske læreplan.

Beskrivelse af, hvad ledelsens opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddets ledelse samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan sikrer og understøtter ledelsen, at den pædagogiske praksis ledes gennem den styrkede pædagogiske læreplan?
- Hvordan sikrer ledelsen en løbende udvikling af personalets viden og kompetencer?
- Hvordan understøtter organiseringen af dagligdagen, at der er mulighed for faglig refleksion over egen og fælles praksis?
- ...

At arbejdsmiljøet er godt og har konstant bevågenhed fra lederen, er noget af det vigtigste for at skabe en velfungerende arbejdsplads. Når det er på plads, har personalet mulighed for at yde deres ypperste og kan være engageret i deres faglige arbejde med børnene.

Som leder har man ansvar for at dagsordensætte de udfordringer, som opstår i det daglige arbejde, men også de udfordringer som løbende kommer udefra, som har betydning for arbejdsmiljøet, da disse nemt kan tage arbejdslysten og tiden fra kerneopgaven.

Som leder af et mindre selvejende dagtilbud, har man mulighed for at være tæt på det hele. Det giver mulighed for at se og være med i det daglige børnearbejde. Dermed har lederen direkte adgang til at iagttage den enkelte medarbejders faglige arbejde med børnene og har også mulighed for at give vejledning, når noget ikke lever op til den fælles faglige platform. Der er mulighed for løbende sparring og følge op på individuelle arbejds punkter.

Gennem MUS får den enkelte medarbejder mulighed for at få lagt en individuel handlingsplan for støtte, udvikling og videreuddannelse. Gennem GRUS får den enkelte stue og jeg mulighed for at få fokus på samarbejdet på stuen og de udfordringer det faglige arbejde med børn og forældre giver. Det er også her jeg får overblik over de ressourcer der er til rådighed i den samlede personalegruppe.

På personale møder, stuemøder og faglige dage tilrettelægger vi løbende det fagpædagogiske arbejde og reflekterer over om vores arbejde har den effekt, som vi ønsker. Vi informer hinanden om, hvad der er på færde på de enkelte stuer omkring børn, personale og forældre.

Vi undersøger løbende om de muligheder, som vi indretter for børnenes udfoldelse, er de rigtige på nuværende tidspunkt, eller om vi skal lave ændringer, der bedre kan tilgodese deres behov og udvikling.

Ledelsesmæssigt er det vigtigt, at der er sammenhæng mellem opgaver der stilles til personalet og den tid personalet har til opgaverne. At vi holder fast i det vi har gang i og ikke hopper fra det ene tiltag til det næste, uden mulighed for uddybelse og implementering.

Bestyrelsen er en vigtig del af ledelsen og skal være opdateret på det der sker i huset.

12. Pædagogisk personale

Det pædagogiske personale skal sammen skabe et pædagogisk læringsmiljø, hvor der er plads, tid og ro til at være barn. Det er hensigten, at legen og den legende tilgang til læring, barnets interesser, undren og nysgerrighed, samt det pædagogiske personales viden om at fremme læring og udvikling, er udgangspunktet for de læreprocesser, som barnet indgår i. For at kunne lykkes med dette er det centralt, at det pædagogiske personale i det interne arbejde både kan tage ledelse og give følgeskab.

Beskrivelse af, hvad det pædagogiske personales opgave er, for at der leves op til de ministerielt fastsatte mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes læring inden for hvert af de seks læreplanstemaer. Beskrivelsen skal både rumme dagtilbuddet generelt samt de individuelle forskelle, der måtte være afdelingerne imellem, samt børnegruppen i alderen 0-2 år og børnegruppen i alderen 3-6 år.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan organiserer det pædagogiske personale arbejdet, så vores fokus er på børnenes individuelle behov for støtte, guidning og udfordring i deres leg og aktiviteter?
- Hvordan støtter det pædagogiske personale hinanden i at være gode rollemodeller, der bekræfter og inspirerer børnenes kreativitet, nysgerrighed og eksperimenterende leg?
- Hvad kræver det af den enkelte, når der skal være en intenderet pædagogisk tilgang til børnene over hele arbejdsdagen i såvel børne- som vokseninitierede aktiviteter?
- ...

Vi er en Vuggestue, der har arbejdet systematisk med Marte Meo modellen siden 2000.

Vi har meget positive erfaringer med vores arbejde. Marte Meo betyder "ved egen kraft" og er et pædagogisk værktøj, der bygger på principperne for udviklingsstøttende kommunikation og kontakt.

'Marte Meo-metoden' koncentrerer sig om kontakt og samspil, hvor man systematisk tager video og analysere i detaljer barnets socio-emotionelle kompetencer og udviklingsbehov. Vi har i arbejdet fokus på det udviklingsstøttende samspil, hvor vi arbejder med principper, der følger barnets nærmeste udviklingszone. Dette for at fremme barnets mulighed for læring og udvikling. Videoptagelse og analyse af denne, gør det muligt at få øje på barnets initiativer, sociale kompetencer, sproglige kompetencer, motoriske kompetencer mv. Herfra kan vi sætte nye og hensigtsmæssige mål, der understøtter udvikling og samspil.

I analysearbejde fokuseres på:

- Hvad kan barnet allerede, og hvad viser optagelsen, at barnet har brug for at lære?
- Hvad gør den voksne/pædagogen allerede, som er understøttende for barnets udvikling?
- Hvad har den voksne/pædagogen brug for at gøre mere af, for at hjælpe barnet videre i sin udvikling.

❖ **Marte Meo elementer som alle medarbejdere i huset arbejder ud fra.**

❖ At sætte ord på barnets initiativ

Barnet lærer ord og sprog ved at koble indre oplevelser med det der, bliver sagt. Opmærksomhed og koncentration skærpes.

❖ At sætte ord på sig selv

Man bliver en tydelig voksen, som er tryk og forudsigelig. Barnet kan samarbejde med den voksne og kontakten mellem barn og voksen styrkes.

❖ At følge

Det styrker selvværd og selvtillid at blive fulgt. Barnet socialiseres ind i et fællesskab. Når man bliver fulgt, kan man også følge andre

❖ At vente og se

Vi får informationer om barnets tempo, udviklingsniveau og interesser. Barnet får mulighed for at reflektere og reagere. Det styrker selvværdet at blive set.

❖ At bekræfte

Det styrker selvværd og selvtillid (væren og gøren). Man lærer hvad man gør rigtigt (adfærdsmodeller). Det udvikler empati og sociale kompetencer.

- ❖ **Positiv ledelse**
Tydelig start og tydelig slut. Venligt tonefald og rart ansigt. Sæt ord på barnet og hvad der forventes af det, gentag dig selv hvis det er nødvendigt, vent og se, guide på niveau,
- ❖ **bekræft, sæt ord på dig selv.** Barnet kan samarbejde og tempoet respekteres. Man lærer bedst i en god atmosfære.
- ❖ **At kæde sammen**
Barnet eller børnene bliver synlige for hinanden. Sociale kompetencer styrkes/tillæres og omverdenbevidsthed forstørres
- ❖ **Turtagning**
Man skiftes til at følge. Man skiftes til at give og til at være modtagende i samspillet – og lærer at 'time' sin tur. Man lærer grundlæggende regler for kommunikation f.eks. forhandling, samarbejde og præsentation
- ❖ **At tage et initiativ – grundlæggende for samspil**
Det som barnet gør, det som barnet ser på, det som barnet siger, den følelse som barnet viser.
- ❖ **At udvælge et nyt initiativ**
Vi giver et alternativ til en uhensigtsmæssig handling. Barnet lærer adfærdsmodeller, vi kan forebygge unødvendige konflikter

At have en fælles faglig platform, er en styrke for det pædagogiske arbejde hele vejen rundt. Det kræver dog også en masse samarbejde og løbende opkvalificering i personalegruppen. Derfor har vi løbende kurser både for nye og erfarne for at både at holde fast, men også at kunne udvikle på den fælles faglige platform

13. Dokumentation og refleksionspraksis

Ledelsen har ansvar for, at det pædagogiske personale løbende forholder sig refleksivt til, hvordan de pædagogiske læringsmiljøer understøtter børnegruppens trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kan fx ske ved, at praksis fastholdes gennem pædagogisk dokumentation, der danner grundlag for analyse, og systematisk refleksion og justering af praksis.

Professionel dømmekraft og en systematisk faglig og kritisk refleksion over egen og fælles praksis er et vigtigt grundlag for lokalt at udvikle dagtilbud af høj kvalitet. Refleksionen forudsætter, at man er nysgerrig og undersøgende på hinandens praksis, søger sparring og tilbyder hjælp. Samtidig skal man turde udfordre hinandens vaner og rutiner og gøre det naturligt at dele viden og ideer til nye løsninger på tværs. Med afsæt i refleksionen og en stærk feedbackkultur skabes der i dagtilbuddet,

afdelingen og i den enkelte gruppe stærkere læringsfællesskaber. Derved opbygges og udvikles både den professionelle kapacitet og dømmekraft.

Dokumentationen kan både være kvantitative og kvalitative data. Dokumentation til udvikling af de pædagogiske læringsmiljøer kan være personalets beskrivelser, iagttagelser eller videooptagelser af den pædagogiske praksis. Dokumentation af børnenes udbytte kan eksempelvis være børnenes egne produktioner, meninger, udtryk for trivsel, hvad de er optagede af og forældrenes informationer, holdninger og tilfredshed. Dokumentation er også det pædagogiske personales erfaringer, viden fra observation af børnenes leg og fortællinger fra praksis. Sidst men ikke mindst er data også viden baseret på forskning, resultater af evidensbaserede undersøgelser, socioøkonomi, vurderingsredskaber til fx sprog og robusthed mv. Der skal være balance mellem de ressourcer, der bruges på at dokumentere på den ene side og det udbytte, som det pædagogiske personale får, på den anden side.

Den pædagogiske dokumentation og refleksionspraksis vil tage afsæt i de bærende principper for Stærkere Læringsfællesskaber.

Beskrivelse af, hvordan der skabes en feedbackkultur, hvor der løbende dokumenteres og reflekteres over sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, så der sker en videreudvikling og kvalificering af egen og fælles praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvordan skaber vi en feedbackkultur, så refleksion over egen og fælles praksis bliver en naturlig del af hverdagen?
- Hvilke data er meningsfulde for os at indsamle og tage udgangspunkt i, når vi skal reflektere over vores daglige pædagogiske arbejde og børnenes udbytte heraf?
- Hvordan involverer vi børnene i den løbende refleksion og dokumentation?
- ...

Vores måde at arbejde med refleksion og give hinanden feedback er ret systematisk opbygget. Vores praksis er bygget op over fælles udgangspunkt, med Marte Meo og de teorier der ligge bag redskabet.

Her øver vi os hver dag på at gøre det bedste for det enkelte barn. Der reflekteres dagligt over hvordan vi bedst tager vare på det enkelt barn i forhold til aktiviteter, samspil med andre børn, mad, søvn m.v. Hvad tjener barnet bedst den dag og i de enkelte situationer.

Vi tager jævnligt videoklip med barn og pædagog i enkeltstående situationer og analyser på, hvordan er samspillet er mellem barn og voksen.

Vi tager også klip af børnegrupperne i forskellige situationer, eks. når de vi spiser mad. Hvordan fungerer det? Vi analyser systematisk ud fra Marte Meo principperne. Her er altid god læring. Det

er ligesom blevet en naturlig del af vores samarbejdskultur at opsamle data gennem filmklip af vores praksis. Der gør at det falder naturligt ind i vores dagligdag. Vi bruger ofte stue og personalemøder til at se filmklip og reflektere over, hvad kalder det på, når vi ser på filmklippet af vores konkrete praksis? Ofte får vi øje på uhensigtsmæssige tilgange eller udvikler nye måde at arbejde med, enten det enkelte barn eller børnegruppen.

For tiden øver vi alle særligt med at "benævne". Vi benævner barnets handlinger, barnets tilstande, barnets følelser og endelig kan vi følge ved benævne barnets opmærksomhed. Vi har valgt netop at "benævne" da det har afgørende betydning for sprogudvikling, at barnet lærer sig selv at kende og den fysiske selvregistrering og selvregulering styrkes.

Samtidig med at vi øver det, har vi også givet stafetten videre til forældrene. Dette for at inddrage dem i hvad vi styrker hos barnet og for at skabe fælles refleksion. Vi er spændt på at se hvad det giver os af erfaringer. På det fælles forældremøde i september, vil vi vise klip med at benævne og her få en fælles dialog om, hvordan det har været at øve sig, hvad er der kommet ud af det og hvordan vi arbejder videre med det? Er det en gevinst ud fra et børneperspektiv, at vi på tværs af hjem og dagtilbud, sætte et fælles fokus på barnets trivsel, udvikling og dannelse?

Kan vi med fordel arbejde med den model fremadrettet og kan vi inddrage forældrenes input til temaer, som vi fælles kan arbejde videre med?

14. Evaluering

Udover at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet er dagtilbudslederen også ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål for de seks læreplanstemaer og skal beskrive sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Evalueringen skal offentliggøres.

Evalueringen baseres på den indsamlede dokumentation, herunder den løbende pædagogiske dokumentation og de systematiske refleksioner, der foregår i det enkelte læringsfælleskab blandt ledere og pædagogisk personale.

Beskrivelse af, hvordan vi vil evaluere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes trivsel, læring udvikling og dannelse, med henblik på udvikling og kvalificering af dagtilbuddets praksis.

Forslag til refleksionsspørgsmål:

- Hvilke oplysninger og dokumentation har vi brug for, for at kunne vurdere sammenhængen mellem de pædagogiske læringsmiljøer og børnenes udbytte?

- Hvordan organiserer vi indsamling af netop den relevante dokumentation, der kan øge de voksnes viden om, hvad der virker for børnene?
- Hvordan kan vi skabe en stærk evalueringskultur med videndeling på tværs af afdelingerne, der medfører bedre læringsmiljøer for børnene?
- ...

Evaluering efter forældremødet i september kan være relevant at skrive ind her !

Video klip og analyser heraf, samtaler med forældre om deres oplevelser, observationer i huset af hinandens praksis, fokus på om der er manglende udviklingspunkter hos børn fra de enkelte stuer, når de sendes på "Storbørnsstuen" og observationer fra børnehaver, som vi sender børnene videre til.

